

Magyar nyelvtörténeti tévhitek (uralisztikai szösszenetek)

HONTI László

Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest
hontila43@gmail.com

Vannak a magyar morfológiában olyan elemek, amelyek a perifériára szorulva szinte észrevehetetlenek, és némelyek esetleg téves, irracionális nyelvtörténeti magyarázási kísérletek „áldozatául” estek. Ebben a dolgozatban ezekre kívánom ráirányítani a figyelmet.

Sg2. személyű igeragok: *-d*, *-l*, *-sz*

Az alanyi ragozásban az igei személyragok (a szabályos ragozású igék körében) egyes számban *-sz*, *-l*, a tárgyas ragozásban *-d*, a többes számban *-tok/-tők/-tök*, pl. *látsz*, *nézél*, *látod*, *nézed*, *láttok*, *nézték*, *törtök*; a birtokos személyjelezés megfelelő végződése: *-d*, *-tok/-tők/-tök*, pl. *háza*, *kezde*, *töröd*, *háza*, *kezete*, *töröte*. Teljesen egyértelmű, hogy magát a személyt jelölő összes mássalhangzó *d e n t á l i s* képzésű. A néhány évvel ezelőtt megjelent tanulmányomban részletesen foglalkoztam ezen morfológiai egységek életének tudománytörténeti pályafutásával, és előadtam nyelvtörténeti magyarázataimat (Honti 2020: 69 kk.), amelyeket továbbra is helyesnek tekintek; ezzel a nyúlfarknyi írással azt szeretném határozottan kifejezni, hogy téves az *-sz* és *-l* személyjelölő morfémákat történetileg igeképzőkből levezetni (erről ld. Honti 2020a: 77–81, 113).

A személyvégzések keletkezésének kutatása népszerű feladatnak bizonyult, amelynek legszorgosabb vizsgálója ismereteim szerint E. Abaffy volt, aki a Sg2. ősmagyar kori igeragokat **ts/*tš* formában rekonstruálta (E. Abaffy 1991: 122); viszonylag sokat idézek tőle, hogy hitelesen mutathassam be nézeteit.

A Sg2. magyar birtokos személyjel *-d* alakú, míg az igei személyragok *-d*, *-l* és *-sz* alakúak. „A s z e m é l y r a g o k m e g o s z l á s a a z E / 2.-ben.

– 1. Az E/2.-ben az ősi, névmásból keletkezett paradigmában a rag eredetileg *-t* lehetett (hiszen még ehhez járult a *-k* többesjel a T/2. ragjában)” (E. Abaffy 1991: 130).

„A *-d* változat megjelenését azzal magyarázzuk, hogy a személyes névmásokból keletkezett ragok minden bizonnyal párhuzamosan alakultak a birtokos személyjelekkel... Ám a *-t* az igében több deverbális képzővel egybeesett volna, a névszókön pedig a határozott tárgy, majd általában a tárgy jelölőjévé vált, s így homonim volt a birtokos személyjeles alakkal. Ennek megszüntetésére jött létre a *-t* mellé annak zöngés változata, a *-d*, mely azután a birtokos paradigmából az igei paradigmába is áttérjedhetett” (E. Abaffy 1991: 130).

Amint már korábban megállapítottam, „Némelyek hangsúlyozzák, hogy az *-sz* igeragnak nincsen köze a Sg2. személyű *-d* vagy *-t* személyvégződéshez, és így persze a Sg2. sz. névmáshoz sem (TMNy 597, Melich 1911: 244, Gombocz 1938: 129)” (Honti 2020a: 93); ezen írásomban ezt a kijelentést is igyekszem cáfolni. Feltűnő, hogy alanyi ragozású igéink Sg2. személyében egyáltalán nem találkozunk az ezen szám- és személybeli névmás releváns mássalhangzó-elemével (vagyis a *t*-vel és/vagy annak *d* származékával), noha ennek az általános személyjelölési gyakorlatnak és elvnek megfelelően az illető igerag konstans elemének kellene lennie.

„Ismereteim szerint a Sg2. személyű *-l* igeragunk eredetét illetően három elképzelés látott napvilágot. Ezek a következők:

1. eleinte az agglutinálódott **tš* alapnyelvi Sg2. sz. személyes névmás mássalhangzójának $t > d/\delta > l$ változásával számoltak, esetleg már az U/FU alapnyelvre is feltettek *d*-t,
2. később inkább *l* (gyakorító, mozzanatos, reflexív) igeképzőben,
3. majd igenévképzőben vélték megtalálni a forrását” (Honti 2020a: 75).

Az elsőként említett $t > d/\delta > l$ változás közel jár az igazsághoz (ld. Honti 2020a: 75–77). Az *l* igerag létrejöttét azonban történeti nyelvtanunk képzőből magyarázza: „Az ikes ragozás kialakulása során... személyraggá értéklődött át az *-l* képző, s az volt a tulajdonsága, hogy csakis ikes, azaz *k i z á r ó l a g t á r g y a t l a n i g é k* ragja lehetett. Amikor a határozott ragozással párhuzamosan felmerült az igény az általános ragozás morféimákkal való megkülönböztetésére is, kézenfekvő volt az a megoldás, mely ezt az *-l*-et juttatta az általános ragozásba, a névmásból keletkezett *-d*-t pedig a határozott paradigmába” (E. Abaffy 1991: 130).

Most úgy vélem, hogy egy-egy morfológiai elem eredetét vizsgálva első sorban lehetőleg a saját kategóriájában kell kutakodnunk, vagyis pl. a sze-

mélyvégződések történetét főleg a személykategóriában érdemes szemügyre venni. Ezért egy korábbi írásomban előadott nézetemtől (Honti 2020a: 92–93, 104–106) eltérően ma már úgy látom, hogy *l* és *sz* ragunk nem képzőből született meg, hanem személyes névmási eredetű, vagyis ezek a személyragok az én megítélésem szerint mind a Sg2. személyű személyes névmásból jöttek létre, bár a magyar nyelvtörténetben a két utóbbit másképpen, az ősmagyar kor első szakaszában megszületett, nem névmási eredetűként értelmezik.

Az *sz*-ről egy kitűnő nyelvtörténészünk több mint száz évvel ezelőtt így írt: „Az *-sz* személyrag... eredetéről eddig se tudtunk valami sokat. A kutatást nagyon megnehezíti, hogy nincs meg a rokonnyelvekben s ez a körülmény azt látszik bizonyítani, hogy az *-sz* a magyarban fejlődött rag” (Melich 1911: 244).

Az *sz* és az *l* végződésről így nyilatkozott E. Abaffy (1991: 13): az „*-sz* elég későn, csak az ősmagyar kor második felében vált személyraggá” (ami az általam instabil tövűnek nevezett igék, pl. *vész*, *visz* ragozására vezethető vissza): „az ősmagyarban analogikus elvonással keletkezett *tē-*, *vē-*, *ē-*, *i-*féle tövek nem maradhattak *CV-*, *V-* szerkezetűek, a kijelentő mód jelen idejében ezért ezeket egy *-sz* gyakorító képző zárta le, tette testesebbé, két szótagúvá: *tész-*, *vész-*, *ész-*, *isz-*. Azt is láttuk, hogy ebben az igecsoportban a felszólító mód és az elbeszélő múlt E/3.-ból (*tēžēn*, *t n*) az *-n* rag analogikusan átvonódott a jelen időbe is: *tészēn*. Márpedig a paradigmarendszerek általában lehetővé teszik egy tagjuknak $\emptyset$ morfémaival való jelölését. Ha tehát az E/3. a jelölt, akkor az E/2. jelöletlen maradhat: *tész* : *tészēn*, *lész* : *lészēn*. Így ebben a részrendszerben az E/2. – ha nem névmási személyrag volt rajta (*tészēd*) – mindig *sz*-re végződött, s a *tészēn* : *tész* szembenállásban az E/2.-ben mindig szóvégre kerülő *sz*-be beleérződhetett az E/2.-re való mutató, s így ez személyrag funkciót nyerhetett. Minthogy pedig az *sz*-szel bővülő igék (*tész*, *lész*, *vész*, *észik*, *szik*, *hisz*, *visz*) fontos elemei lehettek az alapszókészletnek, s gyakori elemei a mindennapi beszédnek, az itt lévő *-sz* vonódhatott át E/2. ragként a többi iktelen ige általános ragozású jelen idejébe is” (E. Abaffy 1991: 131).

Az én megítélésem szerint nagyon fontos momentum, hogy az összes Sg2. személyű személyjelölő mássalhangzója dentális, ezek közül pedig az *-l* és az *-sz* igei személyragok réshangok, vagyis – az én megítélésem szerint – a Sg2. névmás mássalhangzójából eredtek. Ez a fontos fonetikai körülmény mintha elkerülte volna a kérdéssel foglalkozó kutatók figyelmét, pedig éppen ez kínálja a probléma megoldását...

Ezen személyvégződészek létrejöttének módja olyan lehetett, ahogy már néhány évvel ezelőtt megállapítottam (Honti 2020a: 110): „U/FU/Ug *-t- > korai ősmagyar *-δ- > *-δ- > *g/*-d- > kései ősmagyar -d(-) ~ *-l(-)/*-s(-) (= -l(-)/-sz(-)). Tehát:

*-t > *-δ > *-g / *-d (az instabil tövű igék ragozásának jelen idejében: *-g) > *-s (= -sz), vagyis *(C)Vs-g > (asszimilációval) *(C)Vs-s (= (C)Vs-sz-sz), *-t > *-δ > -d ~ -l (a nem instabil tövű igék múlt idejű, feltételes módú és végül felszólító módú alakjaiban).”

Az ilyen eredményű hangváltozásokat a szamojéd nyelvtörténeti események is tanúsítják (ld. Honti 2020a: 104–105).

Tehát a Sg2. személyű személyjelölők valamennyijét a Sg2. névmás más-salhangzójából magyarázom a hagyományos magyar nyelvtörténeti elképzelésekkel ellentétben. A kétféle újabb személyjelölő így alakulhatott ki a *tész* igeen szemléltetve:

*tes-: *tes-etš > (*tes-edš > *)tes-eđš tes-el (= tész-ěl)
(*tes-eđš > *)tes-es (= tész-ész > téssz = téssz-sz) (Honti 2020a: 111)

E kettősség gyökere talán az ősmagyar nyelvjárási eltérésekben lelheti magyarázatát.

Az eredeti Sg2. személyű nem instabil tövű igealakok személyjelölőjének alakulása ilyen lehetett:

*látotš [> *látodš > *látodš] > *látog > látsz ↔ látod

*nézētš [> *nézēdš > *nézēdš] > *nézēg > nézél ↔ nézēd

A Sg2. igei személyrag – változatlanul dentális – sz és l eleme annak köszönheti a dentális *g-ból való megszületését, hogy a (t >) d már le volt foglalta a tárgyas ragozású igealakok személyjelölőjeként, és egy esetleges *g > t regresszió nem biztosította volna a markáns funkcionális különbségtételt.

A Sg2. személyű birtokos személyjel, vagyis a -d a megfelelő igerag analógiájára honosodott meg.

A *látodš és a *nézēdš formák az ősmagyar kor elején jöhettek létre. Ez a változás talán annak volt köszönhető, hogy meg kellett különböztetni a *látotš 'látsz; látod' és a *nézētš 'nézel; nézed' jelentéseket; de vajon miért nem lehetett volna elegendő a *látotš ↔ *látodš, *nézētš ↔ *nézēdš különbsége, és miért kellett a voltaképpeni személyes névmásra visszamenő *t-t teljes mértékben száműzni? – Esetleg a t ↔ d oppozíció a tagok hangtani közel-

sége miatt nem volt elegendő a jelentés markáns megkülönböztető funkció megvalósítására, miként nem tudok ilyen funkcióra példákat a $p \leftrightarrow b$, $k \leftrightarrow g$, $sz \leftrightarrow z$, $s \leftrightarrow zs$ oppozíciópárok esetében sem... A $l\acute{a}tsz \leftrightarrow l\acute{a}tod$ és a $n\acute{e}z\acute{e}l \leftrightarrow n\acute{e}z\acute{e}d$ hangtani oppozíció maximalizálását szolgálhatta, hogy fonetikai feltételek nélkül funkcionális célú alakhasadás révén réshanggá lett az egyik (az alanyi) igerag, és zárhang maradt a másik (a tárgyas) igerag. Ebben indukciós szerepe lehetett a *tész* igeiben létrejött Sg2. *tészél* ~ *téssz* alternatív alakok megszületésének.

A **l\acute{a}toδs* és a **n\acute{e}z\acute{e}δs* formák **δ* eleme két okból sem válhatott rendszerűen *z*-vé:

1. a **t > z* hangváltozás nyilvánvalóan csak szótőhatáron belül mehetett végbe (vö. pl. **kota > ház*, **k\acute{a}te > kéz*), a szótőhöz csatlakozott végződésben pedig nem,

2. a személyre való egyértelmű utalás szükségessé tette a Sg2. személlyel való azonosíthatóságot, amely a *(*t > d)* révén a tárgyas ragozásban és a birtokos személyjelezésben létezik, az igeragozásban pedig az ugyancsak Sg2. személyű névmásból született meg az *sz* és az *l*. Az *l* valószínűleg annak köszönheti létrejöttét, hogy a *tésszész* ~ **tész\acute{e}z* (á *tész\acute{e}sz*) páros nem mutathatótt volna markáns hangszerkezeti különbséget, és végül homofon párként léteztek volna.

Az önállósulás útjára lépett magyar nyelv sem lehetett egységes, nyelvjárási tagoltnak kellett lennie, amelyben párhuzamos és részben más-más eredménnyel járó változások is végbementek (vö. ehhez pl. Honti 2018, 2019, 2020a), ezért az *l* és az *sz* igeragok talán nemcsak a *tész* jelenidőbeli tövégi mássalhangzójához való hasonulásban lelheti magyarázatát, hanem a nyelvjárási különbségeknek is lehetett némi szerepük e hangváltozás megvalósulásában.

PII. személyű igerag: **-uk/*-ük*

„A személyragok megszólása a T/l.-ben. – 1. A T/l.-ben, a többi személytől eltérően, másból keletkezett rag, a *-m\acute{s}k/-m\acute{s}k*, nem a határozott, hanem az általános ragozásban kap helyet. A határozott paradigmák T/l. ragjában semmilyen külön morféma nem utal a személyre, csupán a *-k* többesjel értékelődött át T/l. raggá. Minthogy azonban e *-k* személyraggá való adaptálódása a T/3.-ben is megtörténhetett, továbbá a legtöbb paradigmában az általános ragozás E/1.-ben is *-k* volt a rag, ez különféle egybeeséseket okozhatott. Ezek kiküszöbölése más-más módon történhetett” (E. Abaffy 1991: 137).

Az én uralisztikai ismereteim szerint itt azonban nagyon régi személyjelölő elemről van szó, amely elkerülte nyelvtörténetünk kutatóinak figyelmét, és amely megtalálható rokon nyelveink egy részében is, ti. az obi-ugorban (tehát mindenképpen ősi elemről van szó). Pl.

vog. N *koluw* 'házunk', *mēnaw* 'minket (2)', *minew* 'megyünk' (Kálmán 1976: 31, 33, 37), TJ *āmpəw* 'kutyánk', *mānāw* 'minket (∞)', *āliləw* 'öljük' (Honti 1975: 115, 137, 139).

osztj. V *kötöγ* 'kezünk', *tulöγ* 'hozunk', Vj *öγiw* 'lányunk', *wēliw* 'veszünk', DN *χotew* 'házunk', *waxəw* 'kérünk' (Honti 1984/1986: 107, 109, 113, 123, 128, 132).

Ennek a *-VC hangalakú Pl1. személyjelölőnek az eredeti hangszerkezete gyaníthatólag így nézhetett ki ezen obi-ugor adatok alapján: *V = *-u/*-ü vagy *-ə/*-ə, C = *-k/*-γ vagy *-k/*-γ vagy *-uγ/*-üγ, vagyis: *-uk/*-ük vagy *-ək/*-ək, vagy *-uγ/*-üγ, vagy *-əγ/*-əγ. Biztosra merem venni, hogy a ma. Pl1. *-mők/*-mők (> > -unk/-ünk) alakba a *-VC (≥ ma. -uk/-ük ~ vog. -Vw, osztj. -Vγ, -Vw) épült be. Tehát a hajdani Pl1. *-mők/*-mők magánhangzójában és orális zárhangjában is ezekkel számolhatunk vagylagosan, a személyjelölőnek ez a változata azonban másodlagos lehetett a rövidebb variánshoz képest, de azt föltehetjük, hogy a magánhangzó és/vagy a mássalhangzó labialitása foglalta magában a Pl1. személyre való utalást. Úgy vélem tehát, hogy a *-mők/*-mők és az *-ők/*-ők már az U/FU alapnyelvben egymás mellett léteztek, esetleg disztribúciójukban és ezáltal funkciójukban is lehetett különbség, miként a mai magyarban az -unk/-ünk és az -uk/-ük esetében (vö. pl. *látunk*, *nézünk*, *látjuk*, *nézzük*). Ha azonban egy személyjelölőnek egynél több változata van, azok esetleg akár mindenféle funkcionális különbségtétel nélkül létezhetnek egymás mellett egy-egy szóalakban, pl. ma. *testvér-e* ~ *testvér-je*, (nyj.) *mond-i* ~ *mond-ja*, vog. KM *kēelp-ən* ~ *kēelp-ātən* 'ihr Blut', TČ *āk-i•* ~ *āk-i•tī* 'seine Schwiegermutter' (Liimola 1963: 219, 225).

Legalább ma a Pl3. birtokos személyjel is -uk/-ük-ként létezik, amelyben „Legvalószínűbb... a középső nyelvállású hang föltevése, mert eredetét tekintve ez... tövéghangzó, mely a fejlődésnek ebben a szakaszában aligha jutott el a teljes záródásig. Ezt határozottan megerősíti a kései ómagyar emlékek tanúsága: e morféma adatainak túlnyomó többsége még ekkor is -ok/-ők ~ -ök formát mutat” (Korompay 1991: 277), vö. *zywekbe* 'szívükbe' (i. h.). Éppen e hangtani változás meglehetősen kései volta nem lehetett akadályozó annak, hogy az ősmagyarban a Pl1. birtokos személyjel még *-uk/*-ük alakban is létezett.

A teljesebb P11. *-unk/-ünk* formában használatos személyvégződésünk *-uk/-ük* eleme (vö. *uimaggomuc* 'imádjuk', *ifemucut* 'ösünket'; Zelliger 1991: 52, Bárczi 1982: 41 kk., 148 kk., Korompay 1991: 276) ősi végződés. Éppen ezért én a P11. személyvégződést finnugor alapnyelvi **-uk/*-ük ~ *-mük/*-muk* alakban rekonstruálok. Még vö. Honti 2020b: 409 kk.

Ablativusi -t

Az ablativusi *-t* a finnugor nyelvek ősi eleme, amelynek folytatója a finn-ségiben partitivusként funkcionál (ld. Laanest 1982: 158–160), amely megtalálható az ugor nyelvekben is, bár leginkább csak adverbiumokban, az osztjában egy névutóban is. Pl.

osztj. (e rag önállóan csak keleti nyelvjárási adverbiumokban létezik) V *niniit*, Vj *niniä* (csonkult forma!), Trj *niniit-*, pl. P *Λōw niniē* 'von ihm', Sal *mā niniitem* 'von mir', (az ugor kori *l* ablativusraggal társulva az egész nyelvterületen jelen van adverbiumokban:) Ni *tätta*, Kaz *tätta*, O *täl'ta* 'innen; von hier', J *təΛiΛtā*, DT KoP *tətittā* 'von hier (J DT); sieltä; von dort (J KoP)' (Terëškin 1981: 466, 483, DEWOS 1391–1392; vö. még Liimola 1963: 169, Honti 1984/1986: 83, 2022: 48),

vog. (az egész nyelvterületen megvan, de szinte mindig az ugor kori *l* ablativusraggal társulva, KU *ĩlt* 'von Hause' (Liimola 1963: 163, 168), K *tĩlt* 'innen; von hier' (M-WWb 645b); e rag olykor önmagában is az ablativusi funkció hordozója, pl. *kōlyβl* 'aus unserem Haus', *āβiη kōl āβi`ml* 'durch die Tür meiner mit einer Tür versehenen Hütte' (Liimola 1963: 69). Liimola (1963: 171) ezt a *t* elemet a *t* locativusrag valószínű megjelenésének gondolta, ez azonban funkcionális okból teljesen valószínűtlen. Továbbá vö. még: „Es ist möglich, dass die ostj. Endung **-Λta* in der Form **-lta* in die KU-Mundart übernommen wurde und von dort in KM, KO kam. Ihr Vokal schwand dann, und das so entstandene *-lt* blieb neben dem alten Suffix *-l* bestehen” (Liimola 1963: 170); ez azonban teljesen kizárható, hiszen a kondai vogul és a kondai osztják nyelvjárások nem érintkeznek egymással!

A magyarban nem számoltak ennek az ősi esetragnak a jelenlétével, de megvan az *innét* stb. (*~ innen*) adverbiumban (ÚMTSz 2: 1087a–1088b), amelynek *t* és *d* eleme ezzel az ősi ablativusraggal azonos, vagyis szerintem pl. az *innét* (*~ innen*) ezt az ősi ragot tartalmazza, amely az ugor kori **l* ablativusrag mellett „megbújva” létezik: **il ~ *idel > *ilel ~ *idlel > él, élél ~ *inel ≥ *inet* és **idnel ~ *idnet > innel ≥ innét ~ innen ≥ innejd, innent, innend* stb. (Honti 2022: 47); vö. még *onnét* (*~ onnan*), *honnét* (*~ honnan*).

Irodalom

- E. ABAFFY ERZSÉBET 1991: Az igei személyragozás. In: Benkő Loránd (szerk.), A magyar nyelv történeti nyelvtana I. A korai ómagyar kor és előzményei. Akadémiai Kiadó, Budapest. 122–159.
- BALASSA JÓZSEF – SIMONYI ZSIGMOND 1895: Tüzetes magyar nyelvtan történeti alapon. Első kötet. Magyar hangtan és alaktan. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. = TMNy.
- BÁRCZI GÉZA 1982: A Halotti Beszéd nyelvtörténeti elemzése. Nyelvészeti tanulmányok 24. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BENKŐ LORÁND (szerk.) 1993: Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen. Band I. Akadémiai Kiadó, Budapest. = EWUng 1.
- GOMBOCZ ZOLTÁN 1938: Über die Haupttypen der ungarischen Verbalformen. In: Gomboecz Zoltán összegyűjtött művei. Első kötet. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 124–140.
- HONTI, LÁSZLÓ 1975: System der paradigmatischen Suffixmorpheme des wogulischen Dialektes an der Tawda. Janua Linguarum. Series Practica 246. Akadémiai Kiadó – Mouton, Budapest – Den Haag – Paris.
- HONTI LÁSZLÓ 1984: Chrestomathia Ostiaca. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HONTI LÁSZLÓ 1986: Chrestomathia Ostiaca. 2., változatlan kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.
- HONTI LÁSZLÓ 2018: Ósmagyar hangtörténeti talányok 2. U/FU/Ug *-t- > ösm. *-δ- ≥ *-z- > m. -d(-) ~ -z(-). Magyar Nyelv 114: 23–43.
- HONTI LÁSZLÓ 2019: Ősi esetragok „rejtőzködő” ugor képviselői. Magyar Nyelv 115: 385–407.
- HONTI LÁSZLÓ 2020a: A magyar nyelv 2. személyű személyvégződései (nyelvtörténeti tanulmány). Folia Uralica Debreceniensia 27: 67–124.
- HONTI LÁSZLÓ 2020b: A magyar nyelv 1. személyeket jelölő morfémái. Magyar Nyelvőr 144: 393–426.
- HONTI, LÁSZLÓ 2022: Über die ugrischen Vertreter eines uralten uralischen Kasusuffixes. Folia Uralica Debreceniensia 29: 39–53.
- KÁLMÁN, BÉLA 1976: Wogulische Texte mit einem Glossar. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KÁLMÁN BÉLA 1989: Chrestomathia Vogulica. Harmadik kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.
- KOROMPAY KLÁRA 1991: A névszójelezés. In: Benkő Loránd (szerk.), A magyar nyelv történeti nyelvtana I. A korai ómagyar kor és előzményei. Akadémiai Kiadó, Budapest. 259–283.
- LAANEST, ARVO 1982: Einführung in die ostseefinnischen Sprachen. Buske Verlag, Hamburg.

- LIIMOLA, MATTI 1963: Zur historischen Formenlehre des Wogulischen I. Flexion der Nomina. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 127. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- B. LŐRINCZY ÉVA (szerk.) 1988: Új magyar tájszótár. Második kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest. = ÚMTSz 2.
- MELICH JÁNOS 1911: Alaktani magyarázatok. Magyar Nyelv 7: 241–246.
- MUNKÁCSI, BERNÁT – KÁLMÁN, BÉLA 1986: Wogulisches Wörterbuch. Akadémiai Kiadó, Budapest. = M-WWb.
- STEINITZ, WOLFGANG 1966–1993: Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache. Lieferung 1–15. Akademie-Verlag, Berlin. = DEWOS.
- TEREŠKIN, N. I. [Терёшкин, Н. И.] 1981: Словарь восточнохантыйских диалектов. Наука, Ленинград.
- ZELLIGER ERZSÉBET 1991: Az ige- és névelők. In: Benkő Loránd (szerk.), A magyar nyelv történeti nyelvtana I. A korai ómagyar kor és előzményei. Akadémiai Kiadó, Budapest. 41–59.

*

Historical misconceptions in the Hungarian language (uralistical stories)

There are elements in Hungarian morphology that are almost imperceptible as they are pushed to the periphery, and some of them may have fallen „victim“ to erroneous and irrational linguistic historical explanation attempts. Contrary to traditional understanding, the author derives all of the Sg2. *-d*, *-l*, *-sz* endings from the corresponding personal pronoun.

The author reconstructs Pl1. personal endings in Finno-Ugric **-uk/*-ük* and **-muk/*-mük* forms.

In Hungarian, the Finno-Ugric **t* can be found in ablative adverbs, e.g. *innét* (*innejd*, *innent*, *innend*) meaning 'from here'.

Keywords: *historical phonology, morphology, personal suffixes, ablative*

LÁSZLÓ HONTI

